

Sal-
temis
Kop-
ind-
mine
1810

oner

hens-
ende

ibus
ut
Ini-
pu-

I. Om Patriotismens Begreb og Væ-
sen *), ved Jac. Rosted, Professor og
Rector ved Cathedral-skolen i Christiania,
Ridder af Dannebrog.

Patriotisme, Patriot; hvilke Navne lyde oftere
for vore Øren, og hvilke Navne forbinder man i
Almindelighed et mere ubestemt, et mere vaksende
Begreb med, end med disse? Vår det umueligt,
at nogen kunde udøve en Dyd, som han ei har no-
get bestemt og tydeligt Begreb om, eller hvis Na-
tur han ikke tilfulde kiender, da blev Patriotisme
en af de siældneste Dyder blandt de Dødelige. De
Lærde selv have ikke været enige om Bemærkelsen

*) Et Indbydelseskrift til den offentlige Høitidelig-
hed i Christiania Cathedral-skole i Aaledning af
Hs. Majestats Kongens Fødselsdag den 28 Jan.
1811.

af dette Navn. Mogle have til Patriotisme eller Fædrelandskiærlighed fordret fortrinlige Gøner, og indskrænket den til saadanne Handlinger, som vi ved borgerlige Løse ikke ere forpligtede til; Andre synes at have forbundet det samme Begreb med Patriotisme, som med Borgerdyd i Almindelighed. Jeg er i begge Henseender af en anden Mening, som jeg her vover at fremstille til de mere Indsigtsfuldes næiere Overveielse.

Man maa vide, hvad Fædreland er for at kunne gjøre sig et rigtigt Begreb om Fædrelandskiærlighed. Hvad er altsaa Fædreland? Skulde herom være noget Spørgsmaal, vil man tænke; synes ikke Ordet selv at give dette tilkiende? Alligevel have Meningerne ogsaa i denne Henseende været deelte. Patria est, har man sagt, ubicunque est bene: hvorsomhelst vi leve vel, der er vort Fædreland. Det var den landsflygtige Teucer, som først søgte en Trøst i denne Tanke; men skal Meningen deraf ikke være, at vi ogsaa udenfor Fædrelandet kunne leve lykkeligen, og at ethvert Land, hvori vi leve lykkeligen og vel, maa træde os i Fædrelandets Sted, og ansees af os som Fædreland: da er det kun Egoismens, eller Letfindighedens Sprog, kun dens Sprog, som intet Fædreland har, eller som betragter Fædreland

Dets hellige Navn med Ligegyldighed. Andre have meent, at Fædrenelandet ikke er det Land, hvori vi ere fødte og opdragne, men det Land, hvori vi ansees som Borgere. De have Ret, naar ikke det Land, som hiin romerske Philosoph kalder det naturlige Fædreneland, men kun det, som han giver Navn af Statsfædrenelandet*), skulde ansees som Fædreneland. Men kan dette og være rigtigt? Kan det være rigtigt, at det Land, som Naturen selv, ved at lade os fødes og opdrages deri, har gjort til vort Fædreneland, ikke skulde ansees derfor eller være det? Dersom denne Mening skal antages, saa maa Ideen om Fødeland aldeles udelukkes fra dette Begreb; ethvert Land maa da kunne kaldes vort Fædreneland, ligemeget, om vi ere fødte og opdragne deri eller ikke, naar vi kun der ansees som Borgere og nyde borgerlige Rettigheder; Patriotisme maa blive det samme som Borgerdyd i Almindelighed; og de blide Forestillinger og Følelser, som Fædrenelandets Navn saa naturligen opvækker hos os, ingen Deel have i dens Frembringelse. Jeg følger heri den almindelige

§ 2

*) Cicero skielner nemlig mellem patria naturæ eller patria loci, og patria civitatis eller patria juris.

Mening, og kalder det Land, eller den Stat mit Fædreneland, som modtog mine Forældre i sit modderlige Skiod, og hvori jeg selv er født og opdraget. Hændelsen kan have ladet mig fødes i et andet Land; eller paa et andet Sted, end det Land, hvortil jeg i Hensyn til mine Forældre og min Opdragelse henhører; men dette gjør i det Væsentlige ingen Forandring. Skiebnen kan siden have ført mig bort fra dette Land, eller denne Stat til en anden; jeg kan i denne være optågen til Borger: jeg forpligtes da ikke mere ved hiint Lands, mit Fædrenelands borgerlige Love; som Borger-skylder jeg nu dette Land de samme Pligter, som jeg i denne Egenstaaelse skulde have skyldet hiint; men dette ophører ikke derfor at være mit egentlige, mit naturlige Fædreneland.

Men forbinde vi dette Begreb med Fædreneland, hvad bliver da Patriotisme eller Fædrenelandskiærlighed? Ligesom jeg har antaget, at der ved Fædrenelandet i egentlig Forstand ikke bør forstaaes noget andet Land, end vort naturlige Fædreneland, saa vil allerede af denne Grund den egentlige Patriotisme ei kunne udøves mod noget andet Land end dette. Men jeg har endnu en anden Grund fra min Mening. Patriotisme er Fædrenelandskiærlighed. Dens Gienstand er Fædre-

Aelandet, og dens Væsen Kiærlighed. Vi maae
 elske det Land, mod hvilket vi skal kunne udøve
 den. Ikke være det hermed sagt, at vi ei skulde
 kunne elske noget andet Land, hvori vi vare optag-
 ne til Borgere. Dette er saa langt fra min Me-
 ning, at jeg meget mere troer og er overbevist
 om, at vi kunne elske saadant et Land meget høit,
 og være det i hvi Grad hengivne. Vi kunne af
 Taknemmelighed for den Beskyttelse og de Fordele,
 vi nyde som Borgere af denne Stat, stræbe af
 yderste Evne at gavne den og befordre dens Vel;
 men denne Kiærlighed, denne Hengivenhed er ikke
 i alle Henseender den samme, eller har i alle Hen-
 seender de samme Bevæggrunde, som den Kiærlig-
 hed, Patriotisme indbefatter, og efter sin Natur
 altid maa være forenet med. Vi forbindes til Fæ-
 drenelandet med en Art af Slægtskabsbaand. Vor
 Fødsel og Opdragelse i dette Land; den Om-
 sorg, vi der have fundet i vor svage Alder; de Ungdoms-
 glæder, vi der have nydt, de behagelige Fornem-
 melser, som Forældres og andre Paarørendes Om-
 gang saa ofte har forskaffet os; fælles Sprog, fæl-
 les Skikke, fælles Tænke- og Handlemaade o. s. v.
 gjorde os dette Land nærmere end noget andet; vi
 ansee det som en Paarørende; vi tage det i For-
 svar, naar det dables, og ansee os selv fornærme-

de derved; ja ikke sielden ere vi tilbøielige til at troe os selv bedre end andre, fordi vi der ere fødte og opdragne. Ingenkunde er det dog hermed min Mening, at Patriotisme er grundet i disse Følelser alene; den blev da en Art af instinctmæssig Tilbøielighed; vor Fædrelandskiærlighed blev i det mindste ikke bedre, end Eskimosers og Cronländeres, hvilke ogsaa elske deres Fædreland, og holde det for det bedste af alle Lande i Verden. Nei, Patriotisme er en Dyd, den maa grunde sig paa Kundskab om Pligt og paa Pligtsfølelse; medens hine Følelser ulme i vort Bryst, maa Fornuften erkiende dem for rigtige og billige dem; Følelsen af vore Pligter som Borgere maa blande sig med disse Følelser; de maae virke i Forening med hinanden; den ene maa forstærke og opflamme den anden; og nu antændes den hellige Ild, som brænder for Fædrelandet.

Nu hvad er da Patriotisme eller Fædrelandskiærlighed? Jeg kommer igien tilbage til dette Spørgsmaal; hvori bestaaer dens egentlige Væsen? Ikke uden Erbødighed nærmer jeg mig for at seue denne Gudindes Ansigt, ikke uden Frygt for at give et uværdigt Billede deraf. Den er, saa troer jeg at have fundet det, den er en nidkær, varm Bestræbelse for at gav

ne Fædrenelandet, hvilken rigtig Kund-
 skab om Pligt mod dette kiære Land,
 og dyb Følelse af denne Pligt, i For-
 ening med vore naturlige Følelser for-
 det, frembragte hos os. Man vil af denne
 Forklaring skionne, at jeg i Begrebet om Patrio-
 tisme hverken har optaget Ideen om fortrinlige
 Evner, eller om Handlinger, hvortil vi ved bor-
 gerlige Love ikke ere forbundne. Maaſkee har jeg
 feilet, men jeg indſeer dog virkelig ikke, hvorfor
 man uden fortrinlige Evner ei ſkulde kunne være
 Patriot, eller kunne udøve Patriotisme. Med
 fortrinlige Evner vil man viſt nok kunne udrette
 mere til Fædrenelandets Vel, end med almindel-
 ge; man vil kunne erhverve ſig større Hæder, til-
 drage ſig større Opmærksomhed; men det bør i at
 beſtemme Begrebet om en Sag ikke komme an paa
 det Mere eller Mindre. Desuden, hvo veed, og
 tilſtaaer ikke, at en glimrende Handling, en Hand-
 ling, hvoraf fortrinlige Evner fremlyſe, ofte kan
 have mindre indvortes Værd, end en anden, ſom
 ikke falder i Dinene? Jeg tænker her paa Enkens
 Skiærv, ſom erklæredes af større Værd, end de
 Riges overflødige Gaver. Ligesaalidet kan jeg
 foreſtille mig dette ſom en aldeles nødvendig For-
 dring til en patriotiſk Handling, at vi ved borger-

lige Love ikke ere forbundne til den. Forudsat, at andre vigtige Pligter ikke forsømmes derved, saa forst. rres vor Patriotisme ved saadanne Handlinger, den sættes i et stærkere og skønnere Lys; det er vel og saadanne Handlinger, som man oftest og næsten altid tillægger dette Navn, og som især fortjene dette Navn; men med alt dette seer jeg dog ikke rettere, end at sande patriotiske Handlinger ogsaa maae kunne ligge indenfor vore borgerlige Pligters Grændser, naar de kun foretages med Hensyn til Fædrelandet og dets Vel. Staten kan maaskee da ikke hædre og belønne dem; men derfor ophøre de ikke at være patriotiske. Lad f. Ex. en Mand, som er sat paa en meget vigtig Post i Staten, en Post, hvor Opfyldelsen af hans Embedspligter har den største Indflydelse paa Statens Lyksalighed; lad ham paa denne Post opoffre al Fornøielse og Bequemmelighed for desio bedre at opfylde disse sine Pligter; lad ham af Iver for det Almindeliges Vel efter yderste Evne stræbe at opfylde dem paa saadan en Maade, at det størst muelige Held kan udbringes deraf for Fædrelandet; vilde da saadant et Forhold ikke fortjene at sa des patriotisk? Og hvo turde alligevel sige, at han ikke var forpligtet til saadan Handlemaade? Man vil dernæst ogsaa af denne Forklaring see, at,

ligesom jeg paa den ene Side har udeluft af Begrebet om Patriotisme Ideen om fortrinlige Evner, og om Handlinger, hvortil vi ved borgerlige Love ikke ere forpligtede, eller egentlig fortienestlige Handlinger, saa har jeg paa den anden Side optaget deri Ideen om vore naturlige Følelser for Fædrelandet. Dette nemlig, at disse Følelser blande sig med Pligtfølelse, anseer jeg for Patriotismens egentlige Særkende, det, hvorved den adskiller sig fra Borgerdyd i Almindelighed. Patriotisme kan ikke være uden Borgerdyd; men ikke al Borgerdyd er Patriotisme. Den første, der i sig selv ikke er andet, end Begrebet om Dyd, anvendt paa Statsborgeren, som Statsborger, kan finde Sted i ethvert Land, i enhver Stat, hvori vi ansees som Borgere; den kan her vise sig endog ved Handlinger, hvortil vi ved borgerlige Love ere forbundne; den sidste derimod ikke udøves uden i vort naturlige Fædreland. Endelig vil man ogsaa deraf kunne skionne, at jeg, ved at udelukke hine Ideer fra Begrebet om Patriotisme i Almindelighed, dog ikke har villet aabne Enhver Udgang til det hæderlige Navn af Patriot, ligemeget hvorledes han forresten tænker og handler, naar han kun ikke er falden saa dybt, at han har udsuft hos sig de naturlige Følelser for Fædrelandet. Nei,

jeg har fordret som en nødvendig Egenskab ved Patriotisme, at den maa være en nidkær Bestræbelse for at gavne Fædrelandet, at denne Bestræbelse maa være grundet i Kundskab om Pligt og Følelse af Pligt; og hvilke Fordringer giver ikke dette os paa Patrioten! Antages disse Bestemmelser for væsentlige i Begrebet om Patriotisme, saa vil man uden Tvivl med den fuldkomneste Ret kunne fordre hos Patrioten følgende Egenheder:

I. Han maa være en oplyst Mand; ikke Ordet Oplysning, taget i den forvandrede Mening, hvori man saa ofte brugte det, og tilegnede sig selv, eller tillagde Andre Oplysning, naar de hellige Aand vare slappede, som Religion og Pligt paalagde Mennesket, da det, opsnappet af den falske Frihedsaand, i Grunden ikke betydede andet, end et Slags ikke alene religiøs, men ogsaa moralsk og politisk Fritænkerie. Jeg tænker mig ved den oplyste Mand, en Mand, som i ethvert Tilfælde veed, hvad han bør gjøre, og hvad han i Forhold til sine Evner kan gjøre. Patrioten maa ikke gaae i Blinde, ikke gaae, hvorhen Driften og Tilbøieligheden fører ham. Han maa kiende og skatte de Fordele og de Velgierninger, som han har Regiering, Love og Fædreland at takke for; han maa kiende de forskiellige For-

hold, hvori han staaer baade som Menneske og Borger, til andre Mennesker og til Staten; han maa kiende de Pligter, som udspringe af disse Forhold, og vide at skatte dem baade mod Fædrelandets Lørd, og mod hverandre indbyrdes. Besidder han ikke disse Kundskaber, han vil da enten blive ganske uvirksom for Fædrelandet, eller han vil kunne skade det da, naar han troer at gavne det; han vil da ikke sjelden staae Fare for at tilsidefatte vigtigere Pligter for mindre vigtige, og selv de vigtigste vil han ofte efterlade, fordi han ei tilstrækkelig kiendte dem.

2. Han maa være uegennyttig. Som Egennytte dræber al Dyd, saa dræber den ogsaa Patriotisme. Dvæler den ei ganske denne ædle Følelse; den forgifter den dog og giver den sit Navn uværdig. Ikke dog saaledes at forstaae, som at Patrioten aldeles intet Hensyn maa tage til sit eget private Gavn, i det han søger at gavne Fædrelandet. Medrette kan man fordre af ham, at han maae være i Stand til at sætte sin egen Fordeel tilside for Fædrelandets; men at formene ham alt Hensyn til den Hæder eller Fordeel, som kunde tilflyde ham selv af hans Bestræbelse for at fremme Fædrelandets, var omtrent det samme, som at forlange, han ei skulde være Menneske. Keen Pa-

patriotisme er, som reen Dyd i Almindelighed, vel neppe mere end et Ideal, som man bør stræbe efter at naae, uden nogensinde at kunne opnaae det. At han maa være uegennyttig, vil altsaa ikke sige andet, end at han ikke maae givreggen Ære eller Fordeel til det eneste eller fornemste Maal for sine Forretagender til Fædrelandets Vel. Er dette Tilfældet, da kunne vel hans Handlinger være i en høi Grad gavnlige for Fædrelandet; de kunne være store og glimrende; Staten, som ikke kan bedømme Handlingerne uden af deres Virkninger, ikke af deres Hensigter og Bevæggrunde, maa for sin egen Skyld hædre og belønne dem; men sande patriotiske Handlinger ere de ikke, ei ægte Patriotisme den Kilde, hvoraf de udspringe. Det er ikke alt Guld, som glimrer, ikke alt det, som synes at være og kaldes Patriotisme, sand, ægte Fædrelandskierlighed. Alfor ofte fik den Handling Navn af patriotisk, som kun var en Virkning af Forsængelighed, Ergierrighed, eller lav Egennytte. Dyd den har en vis Anstændighed ved sig, som paatrænger sig vor Kjælelse, endog naar vi ikke elske den; Lasten selv maa forklæde sig i Dydens Dragt, for ikke at worde frastødende. Patriotisme er en Dyd, stjon og herlig i sig selv, og Moder til alle de Dyder, som grunde og befæste Samfundets

Held, derfor og hædret, belønnet og opmuntret af Nationerne. Den Egennyttige, den Vergierige seer den; han seer den kronet med Belønning, omstraalet af Hæder: han slaaes af dens Glands; men hans Sjæl kan ikke rumme den: han stiller sig i dens Straaler; og nu skinner han, lig hine mørke Kloder, med borget Lys; han synes at offere paa Fædrelandets Alter, naar han offerer paa Egennyttens og Førfængelighedens.

3. Han maa være en retskaffen Mand. Den retskafne Mand søger aldrig at vinde nogen Fordeel, eller indlægge sig nogen Ære, som det ei kan bestaae med Pligten at erhverve. Han spørger ved enhver Leilighed: hvad er min Pligt? Denne agter han høit over Alting, denne føler han dybt; Agtelse for Pligt og Følelse af Pligt besjeler ham i alle hans Foretagender. Han lader sig aldrig nøie med det blotte Anstrøg, den blotte udvortes Ansæelse; han vil altid være, hvad han vil synes være; han ønsker altid at kunne retfærdiggøre sine Handlinger for sit Hierte, som for sin Forstand; og skulde han end miskiendes, han afstrækkes dog ikke fra at følge Pligtens Bud, og finder i sin egen Bevidsthed en beroligende Fyldestgjørelse. Den sande Patriot er en retskaffen Mand. Vil han synes at gavne Fædrelandet; det er hans

oprigtige, varme Ønske at kunne gavne det. Han
 afstyrrer enhver Hæder, enhver Fordeel, som han ved
 Handlinger af borget Dyd, eller ved Pligtens Over-
 trædelse kunde tilstaae sig. Gives ham ingen An-
 ledning til at gavne Fædrelandet med fortienest-
 lige Handlinger; han søger desto troere at gavne
 det ved de Pligtens Opfyldelse, som hans besynder-
 lige Stilling paalægger ham. Han handler i sine
 Bestræbelser for Fædrelandets Vel efter Grund-
 sætninger, som man ønsker maatte være almindeli-
 ge; derfor frygter han ligesaameget for at skade det
 ved at efterlade Pligt, som han ønsker under Plig-
 tens Opfyldelse at gavne det ved Handlinger, hvor-
 til han ved de borgerlige Love er forbunden. Er
 han Embedsmand, da taber han aldrig sin Embeds-
 pligt af Sigte: aabner sig Leilighed for ham til at
 gjøre noget Mindet og Mere for Fædrelandet, end
 hans Embede forpligter ham til; han griber dem
 med Glæde, men spørger altid, hvorvidt det lader
 sig forene med Embedspligten. Men han veed og-
 saa at skielne mellem det Væsentlige og Uvæsentlige,
 at veie Pligt mod Pligt, Omstændigheder mod Om-
 stændigheder. Er han Handelsmand, er han Haand-
 værker, er han Landmand fort: hans borgerlige
 Stilling maa være hvilken den vil; han berøver
 aldrig Fædrelandet eller sine Medborgere med

Den ene Haand, hvad han giver det med den anden; hans øvrige Handlinger ere i den skønneste Harmonie med hans Duster for Fædrelandet, med hans Handlinger for Fædrelandet.

4. Han maa have Agtelse for Lovene og alt, hvad der er Fædrelandet vigtigt og helligt. Lovene ere det borgerlige Selskabs, men derfor ogsaa Fædrelandets dyrebareste Klenodie, de ere for Statslegemet, hvad Sielen er i det menneskelige Legeme, eller Fornuften i den menneskelige Sjæl, det ordnende og bestyrende Princip. De ere den usynlige Magt, som skaber og opholder den trygge Sikkerhed, der er Grundvolden for Borgersamfundets Held, for Fædrelandets Lyksalighed; uden disse ingen Orden, ingen Sikkerhed, intet Borgerheld. Dette erkender Fædrelandsbennen; derfor agter han dem høit, og betragter dem med Erbødighed. Hvad der er Fædrelandet vigtigt og helligt, det er ogsaa ham vigtigt og helligt; derfor ere Lovene ham hellige, derfor Regjeringen, fra hvilken de have deres Udspring, og i hvilken de finde deres Baretægt; derfor Religionen, i hvilken de finde deres kraftigste Understøttelse, og uden hvilken deres Stemme kun svagt skulde høres blandt Lidenstaberens stærke Opfordringer.

5. Hans Bestræbelse for at gavne Fædrelandet maa være nidkær og varm. Det er denne Varme, denne Nidkærlighed for Fædrelandets Vel, som skal give Patriotens Handlinger deres egentlige Værd; uden denne ingen patriotisk Daad, ingen ægte Patriotisme. Den er Siælen i Patriotismen: Legemet er dødt uden Siæl; og Patriotismen, kunde den endnu fortjene dette Navn, er død uden Varme. Det er denne Varme for Fædrelandet, som skal udbrede det Edle, det Skønne og det Prædelige over Patriotens Handlinger; det er den, som skal fylde ham med Lyst og Drift og Mod og Kraft. Besværet af denne gaaer han Færet og Besværligheder imøde med Mod, bekæmper og overvinder dem med Kraft, naar derimod, uden denne, enhver Fare skrækker ham tilbage, enhver Besværlighed bliver ham et Bierg, som han ikke vover at bestige. Uden Enthusiasme, har en af vore største Mænd sagt, er og bliver ingen stor Mand; og maaskee vil man uden denne ogsaa kunielden kunne hæve sig over det Middelmådige. Men lad den store Patriot, som enhver stor Mand, ei kunne blive uden Enthusiasme, denne høiere Grad af Varme; altid maa Patrioten dog være varm for Fædrelandet, om han og kun i nogen Grad skal fortjene dette

ædle Navn; ved Lunkenhed og Kulde synker han under det Middelmådige selv, han bliver til intet, han forsvinder.

Kort, men nok, troer jeg saaledes at have sagt for at vise, hvad Begreb man efter mine Tanker bør forbinde med Patriotisme, og hvilke de Egenskaber ere, som maae pryde Patrioten. Indbydende vare Omstændighederne til at tænke over og behandle dette vigtige Emne. Meppe saae vort Fædreland en Tid, som mere opfordrede til patriotisk Daad; og aldrig saae det tillige en Tid, da Bestræbelserne vare mere og almindeligere rettede paa at fremlokke patriotisk Daad, og vække patriotisk Aand, end den nærværende. Heller ikke upassende troede jeg Emnets Behandling med Anledningen til dette Blad, den Høitidelighed nemlig, ved hvilken vor Stad paa vor allernaadigste Konges tilskundende Fødselsdag attraaer at give et Beviis paa sin allerunderdanigste Hengivenhed. Thi ved hvilken Leilighed skulde vel de Følelser af Underdanighed, Taknemmelighed og Kiærlighed, som vi skyldte vor gode Konge, vor elskede Gjette Frederik, denne Fædrelandets hulde Fader, kunne vorde mere levende i vort Bryst, end ved Erindringen af den Dag, som stænkede Fædrelandet

Univ. og Skole-Aanalet 1811. 2 B. M

Ham; og hvilke Følelser vil man kunne tænke sig, som staae i en nøiere Forbindelse med sand Patriotisme, med ægte Fædrelandskjærlighed? Kongen er Landets Fader, ved at hylde Kongen hylde vi Fædrelandet, ved at elske Fædrelandets Fader elske vi Fædrelandet selv; Fædrelandets Vel er knyttet til Kongens Vel. Men ic. *)

*) Det øvrige angaaer Indbydelsen selv til den Høitidelighed, i hvis Anledning Programmet var udstædt.

II. Nogle Tanker om Skoleudgaver og Læse-
bøger *), ved S. N. J. Bloch, Rector
ved Cathedralsskolen i Nykøbing.

En stor Deel af de Læregienstande, der i vore lærde
Skoler drives og nødvendigen maa drives, udgør
re Sprogene, saavel de gamle som nu og nogle
af de nyere. Til at lære disse godt og grundigen ud-
fordres en fortsat omhyggelig Læsning og Fortolk-
ning af mange og velvalgte Mønstre, d. e. af saa-
danne Skrifter, som i mønsterværdigt Foredrag be-
handle Gienstande, der ikke overstige den Unges
Fatteevne, men tvertimod kunne være lærerige for
hans Forstand og underholdende for en ufordærvet
Smag. Men ikke altid have alle en Forfatters
Skrifter, mangengang end ikke et eneste større Værk,
heel igiennem denne Brugbarhed for Ungdommen;
ofte kan den heller ikke overkomme enten at læse eller
at købe, hvad der gaaer alt for meget ud i det Sto-
re og Vidtsøftige. Hermaaе altsaa gøres Afson-
dringer, vælges af det Bedste, og dette i brugbare
Udgaver gives Ungdommen i Hænderne. Nodpen:

M 2

*) Et Indbydelseskrift til den offentlige Examen i
Nykøbing Cathedralsskole i Septb. 1810.

digheden heraf er for bekiendt til, at man først behø-
 vede at bevise den; Lærere og andre Lærde have søgt
 at afhjælpe de Mangler, de i saadan Henseende
 troede at føle; Boghandlere, Forlæggere og Udgi-
 vere have derefter rettet deres Speculationer, saa
 at Skolebøger og Ungdomsskrifter til alle Tider ha-
 ve udgiort en betydelig Kubrik i Dagens Littera-
 tur. Og endda kan man, som Digteren i en an-
 den Anledning siger, være magnas inter opes
 inops. Ikke enhver Udgiver af Skrifter for Ung-
 dommen har Kald til dette Foretagende; ikke enhver
 har bestemt og rigtigt Begreb om, hvad der til en god
 Skolebog udfræves, eller om en rigtig Underviis-
 ningsmethode, paa hvis Beskaffenhed det især dog er,
 at en Skolebogs hensigtspassende Indretning be-
 roer. Det var derfor maastee intet unyttigt Fore-
 tagende, om indsigtfulde og øvede Lærere efter-
 haanden vilde meddele Publikum, hvad Tænkning og
 Erfarenhed havde lært dem i Henseende til de Prin-
 ciper, hvorpaa gode Lære eller Læsebøgers Ind-
 retning bør grunde sig. Til dette Niemed agter
 jeg, for saavidt Sprogunderviisningen angaaer,
 at bidrage den lille Skierø, som nærværende Blads
 indskrænkede Rum tillader at frembære. For imid-
 lertid at være kort, forbigaaer jeg her endnu den

Hoveddeel, som fuldstændig udført kunde give Stof til et langt vidtløftigere Værk, end Omstændighederne hertillade at levere, — den Deel nemlig, som angaaer Valget af de Skrifter, der enten hele eller i Udtog burde være Gienstand for Ungdommens Studering; og jeg kan dette saa meget mere, som Schelles smagfulde Værk: „Welche alte klassische Autoren, wie, in welcher Folge und Verbindung mit andern Studien soll man sie auf Schulen lesen? Leipz. 1804, 2 Bde.“ maastee gjør al videre Veivisning i denne Henseende ufornøden. Vi forudsætte altsaa Bogens Indhold at være vel valgt, og holde os allene til dens Form, der sikkerlig heller ikke er nogen uvæsentlig Omstændighed.

Da det er vigtigt, at faae den Forfatteres Ord, man skal læse, i deres fulde Reenhed, saa sees lettelig, at den første og væsentligste Fordring til en god Skoleudgave er, at Texten i Samme maa være saa korrekt som mueligt; d. e. ikke blot fri for Trykfeil, men især i kritisk Henseende paa det omhyggeligste emenderet. Denne Fordring er ved de gamle Autores vanskeligere at opfylde, end ved de nyere Sprogs Forfattere, i hvis Text man, Tak skee Bogtrykkerkonsten! ikke saaledes be-

høber at vælge imellem Varianter, som i de Gamles kritiske Behandling. Gives der end af en nyere Forfatters Arbejde forskellige og forbedrede Udgaver, saa ere som oftest de deri forekommende Forbedringer skeete af Forfatterens egen Haand, man fiender deres Tidorden; og da man kan forudsætte, at den nyeste ved Forfatteren selv besørgede Udgave er den meest fuldendte, bliver det og ialmindelighed rigtigst at bruge Samme eller lægge den til Grund for sit Aftryk; — endskiønt det unægtelig ofte og vil være ligesaa interessant som dannende for den unge Læseres Smag, om han under Texten finder den ældre Læsemaade og altsaa kan sammenligne Samme med den skeete Forbedring. Noget anderledes er derimod Tilfælde i den gamle Litteratur. I dens kritiske Studium er det saa meget vigtigere, at den Unge allerede i Skolen nogenlunde indføres, som der uden Samme næsten ingen Fortolkning af Autorens kan finde Sted. Saaavel i den høiere som i den lavere Kritik bør Unglingen i sine sildigere Skoleaar kunne erholde nogen Indsigt og Øvelse; Udgaverne af de Bøger, der i de øverste Klasser læses, bør altsaa forsyne ham med Materialier hertil, d. e. deels med Prolegomena, som i tydelig Korthed og uden alt for

stort Udstyr af Erudition indeholde de vigtigste No-
 tizer om Forfatteren, hans Tidssalder, Charakter,
 Skrifter, disse's Skiebne, Behandling og Fremgang
 til deres nuværende Form; og deels en fortløbende
 Fortegnelse paa de vigtigste Varianter saavel af
 Haandskrifter som af Conjecturer. Men da det
 ikke er fornødent, ja ikke engang bør forlanges, at
 Lærlingen skal i sin Hukommelse giemme alle de for-
 skjellige Læsemaader, man kan finde fornødent at
 gjøre ham opmærksom paa; men kun at han med
 Smag og Indsigt kan bedømme deres kritiske Værd:
 saa er det uden Tvivl rigtigst, at Disse strax under-
 lægges Texten paa hver Side, saaledes som f. Ex.
 Herr Rector Nissen nyeligen har gjort i sin til
 Skolebrug saa vel indrettede Udgave af 4 Plutar-
 chiske Biograsier. Den forskiellige Fortolkning der-
 imod af Stedet, som disse Varianter forarsage,
 bør her ingenlunde anføres: Den henhører under
 den exegetiske Veiledning, som ikke saa sieblikligen
 bør være Lærlingen for Dine. Kun det bør endnu
 bemærkes, at der i de kritiske Anmærkninger bør
 iagttages megen Sparsomhed og gøres et saare om-
 hyggeligt Valg. Endeel Varianter ere nemlig saa
 siensynlige Afskriversfeil, andre igien i Henseende
 til Meningen saa uvigtige, atter andre saa ufor-

nødne Wittighedsſpil af Kritikerne, at de kun forfinke og vanſkeliggiore Forfatterens Læsning, og altsaa her ſlet ikke kunne komme i Betragtning uden i det høieſte for ved nogle ſaa Exempler at viſe den unge Læſer Forſkiellen imellem det Vigtige og Uvigtige; en J. F. Fiſchers kritiſke Rigdom vilde altsaa i en Skoleudgave være henſigtſtridig. For dens kritiſke Notizer er Hovedloven Sparſomhed i Valget og Korthed i Udførelſen.

Til Nød vilde allerede dette være nok; thi da man kan forudsætte, at den udgivne Autor forklæres af Læreren i Skolen, ſaa ſynes det og, at en mueligſt berigtiget Text ikke til ſin Ufbenyttelſe ved Underviisningen behøvere noget videre Udſtyr. Og ſaaledes har man hidtil jo haft Grund til at være fuldkommen tilfreds med den Wolfiſke Homer, med ſamme Forfatterſ fortreffelige Text af Ciceros Qvæst. tusc. og ſelv med mangt et ſimpelt Textaſtryk, ſom i vor lærde Underviisning pleier at være almindelig brugt. Men betænker man paa den anden Side, at den ſørſte Deel af et ungt Menneſtes Fremgang i Videnskaberne er Reſultatet af hans eget Studium, og beroer paa Graden af den Gliid, hvormed han hiemme forbereder ſig eller gientager, og gior ſig det eget, ſom Læreren i Ti-

men har søgt at vejlede ham til: saa bliver det dog altid saare vigtigt, at han eier noget Hielpemiddel, der kan lede og understøtte hans Privatstudium, hvad enten dette saa er forbundet med Editionen selv eller særskilt udgivet. Viist nok har man ved de Lærdes Bestræbelser igiennem flere Aarhundreder opnaaet den vigtige Fordeel, at næsten ingen betydelig klassisk Autor savner gode Commentarer eller andre herlige Bidrag til dens Oplysning og Fortolkning. Men de fleste af disse ere sædvanliggen beregnede for den lærdere Læser, forbigaae altsaa, hvad der kan forudsættes at være Denne bekiendt, og anføre derimod mange Bemærkninger, som gaae ud over den Unges Fattesevne og Kundskabskreds. Det er altsaa gavnligt, at de Veiledninger, der gives de yngre Studerende, aldeles ere bearbejdede med Hensyn til dissees Tarv og Evne til at benytte Samme; at de følgelig iagttage en med dissees stigende Kundskab overeensstemmende Fremgang fra det Lettere og Simplere til det Bansteligere og Lærdere. At give Begynderen til sin Elementarbog, sin Cautopius eller Phædrus en lærd med Kritik og Parallelsteder, finere Sprogagttagelser og dybere Saganmærkninger udrustet latinisk Commentar i Hænderne, vilde være ligesaa

upassende, som paa Büchlings Maneer i underløbende Numærkninger at sige den modnere Læser af Theofrast eller Plato, hvad de almindeligste græske Verber have i første Person. Naar en Fischer udgyder sin sprogkritiske Rigdom over Palæfatus, Anakreon eller Theofrast, og forfægter de gamle Læsemaaders Egthed mod den dristige Conjectural-kritik, saa lader den mindre lærde Læser dette gierne staae ved sit Værd og søger derimod den Oplysning, han behøver, i Udgiverens filologiske Indices. Ikke bedre forstaaer han at benytte den lærde Apparat, som Burman og Schwabe kan skienke ham til Interpretationen af Phædri Fabler; han maa dog af en saadan Commentar springe det Meste over, og er ikke engang i Stand til selv at udsøge sig deraf den Smule, der kunde være ham tjenlig og anvendelig. Den Commentar eller de oplysende Numærkninger, der skrives for en Lærling, bør altjaa svare til dennes Evner og Fornødenheder, og sige fra det Simplere i samme Forhold, som man kan supponere, at Lærlingens Kundskaber stige. Paa Grund af dette Princip, har jeg derfor og i min latinske Elementarbogs 1ste Coursus ikke til Oplysning anbragt Andet, end det, som der var Lærlingen fornødent, nemlig Kundskab om hvad hvert Ord i dets absolute Form hedder og bety-

der. I det Cursus derimod har jeg stræbt at veilede Begynderen til selv at kunne bruge Lexikon, og desuden anført de mindre lette Ordformer, det Nødvendigste af Syntaxen samt endelig de i Henseende til Sagkundskaben meest fornødne historiske Notizer. Og saaledes, mener jeg, bør ethvert Cursus bringe Lærlingen det høiere Maal nærmere; fra blot grammatikaliske forvandle Noterne sig efterhaanden til filologiske exegetiske, og berøre Indholdet meer og meer, jo vigtigere det selv og følgelig jo nødvendigere Kundskaben derom bliver for Lærlingen. Hos Poeterne opløses de ved det poetiske Sprog vanskeliggjorte eller forskionnede Tirader efter Heynes, Janis, Mitscherlichs, Dörings Maade i den simplere Prosa, men ikke just i saa sammenhængende Parafrase, som Udgaverne in usum Delphini, der paa Smagens Dannelse ikke just synes at kunne have den heldigste Indflydelse. Hvor Tankegangen ikke er indlysende nok, fremlægges Bogens eller Stykkets Indhold, Plan og Sammenhæng saa kort og lyst, som mueligt. Valcke-naerste Digressioner, i hvor interressante de end ere for Sprogkritiken, vilde jeg i Skoleudgaver for det meste fraraade; derimod ikke Anvendelsen af saadanne Steder hos den samme eller hos en anden Autor, som ret træffende kunde oplyse Forfatte-

rens Ord eller Tanke; ei heller hist og her af andre gode Parallelsteder, hvis Sammenligning kan vorde baade interessant og for Smagens Dannelse ret gavnlig, naar der ikkun i Henseende til disse Citater's Mængde holdes Maade, da de ellers kun fylde en Plads i Commentaren, uden nogenſinde at blive læste. Kritik af Texten kan ikkun en i Sproget brav og et og med nogenlunde moden Dømmekraft begavede Læser befatte sig med: Den glemmes derfor helst til de Auctores, som blive Gienstand for øverste Klasse's Studium; endstønt derfor gjerne i de tidligere een og anden enten Variant af Haandskrifterne eller hældig Conjectur kan anmærkes, især hvor Samme giver Anledning til en væsentlig forskjellig Fortolkning af Stedet. — Saa meget om de oplysende Anmærkningers Indhold; i Henseende til deres Form bliver endnu følgende at erindre:

Frugtbar Korthed, men forbunden med den fornødne Fuldstændighed, er en af de nyttigste Egenskaber, som saadan en Veiledning kan have til at oplyse sin Raadspørger. Med faae og træffende Udtryk bør den forklare vanskelige Talemaader, i et færnefuldt Udtog anføre de fornødne historiske Oplysninger, kortelig oplosse de forekommende Idiotismer i Constructionen, samt gjøre Læseren op-

mærksom paa de rhetoriske og æsthetiske Guldkommenheder, Udtrykket kan have: men altsammen saaledes, at der i Commentaren intet bliver, som Lærlingen for at spare Tid kan for det første springe over; den bør overhovedet mere lede Indlingen paa Spor og sætte ham i Gang, end just være det Ledebaand, hvori han skal gaae; og især være indrettet til det Niemeed, at vise Lærlingen, hvorledes man med Grundighed og Smag læser og fortolker en Autor. Allermindst bør altsaa Anmærkningerne ad modum Sinceri fordanske eller fortydske ham Linie for Linie, Talemaade for Talemaade; eller uophørlig tage ham Texten i en grammatisk falsk Construction; eller lige omhyggelig oplyse det Lette og det Vanskelige, det Bekjendte og Ubekjendte.

Man kunde spørge: om ikke Oversættelser var det bedste Middel til oplyse Originalen, da der saaledes intet Sted blev forbigaaet uberørt? Men veier man derimod den overfladiske Lofelighed, hvortil den bestandige Brug af Oversættelserne fører; hvorledes Lærlingen isædet for at lære at kende Originalsproget, at søge i dets Fortolkning, og af dets Ord udfinde Stedets Mening, henter sig Gamme fra Oversættelsen og dernæst, saa godt det i en Hast lader sig gjøre, afpasser denne til Originalens Ord; da vil man uden videre Beviis for-

faste detre Hielpemiddel, hvis Brug derimod, naar
 Lærlingen først har Fasthed og Færdighed i Spro-
 get og kan i det Enkelte sammenligne Originalens
 og Afbildningens Fuldkommenheder eller Mangler,
 kunde — forudsat, at Oversættelserne ere virkelige
 Mesterstykker — for Smagens Dannelse være af
 ubetalelig Nytte. Man bruge altsaa først sildig, og
 altid kun fortrinlige Oversættelser. Og her seer
 man da ogsaa Grunden, hvorfor Anmærkninger til
 Auteurs altid ere Lærlingen mindre tjenlige, jo me-
 re de nærme sig til den blot oversættende Form, det
 Tilfælde undtagen, hvor man vil angive et enkelt
 træffende danskt Udtryk, eller den Idiotisme i vort
 Sprog, som kunde svare til Originalens Ord.

Et andet Spørgsmaal vedkommer Stedet,
 hvor Anmærkningerne skulle staae. Ikke sielden
 finder man dem i vore Skoleudgaver Texten under-
 lagte; men dette forskaffer, især hvis de ere affattede
 i Modersmaalet, Lærlingen en ham ofte meget ska-
 delig Nødhielp; den Lethed, hvormed han herfra
 under Examinationen ved et stielende Diekast kan
 hente sig fornøden Oplysning, gjør ham sorgløs i
 at anvende Glid nok paa sin Forberedelse og i at
 træffe sig fuldstændig og grundig Kundskab om Ste-
 det. Denne utidige Lettelse maa man derfor be-
 klage, at de vakre tyske og franske Læsebøger af D.

Wolf og af Gedike, udgivne ved Thonboe, forskaffe den unge Læser.

Dg nu endelig hvad Sproget angaaer, hvori Anmærkningerne bør være affattede, da fører den fornødne Gradgang det med sig, at dette i en lang Tid bør vedblive at være Modersmaalet; Oplysningerne naae ikke deres Hensigt, naar de selv igien behøve Oplysning og naar deres eget Behøvel forbyder Lærlingen fri Udgang til deres Afbenyttelse. Men er Lærlingen først nogenlunde øvet i det fremmede Sprog, som han skal fortolke, da bliver, først korte Noter, og siden en ordentlig Commentar, forfattede i samme Sprog som Texten selv, et herligt Middel til uformærkt at give Lærlingen en dobbelt Øvelse i Sproget; ja ved at fortolke sin Autor mundtlig med Anmærkningernes Ord, beholder han endog en passende Veiledning til selv at tale og skrive Sproget. I de midlere Klasser kan altsaa begyndes med at bruge latinske Noter til latinske Auteurs, dog endnu aldeles indrettede efter den lidet øvede Læfers Tarv, altid affattede i et meget lettere og simplere Sprog, end det Sted, de skulle oplyse. De øverste Klasser gaae naturligviis i den Henseende et godt Skridt videre; for dem burde de Commentarer over latinske, tildeels og græske For-

fattere, som skulde være deres sædvanligste Hjelpe-
 penidler, som oftest være affattede paa Latin, i et
 let, men dog saavidt muligt klassisk Sprog. Sver-
 ton, Sallust, Livius, Cicero, Virgil og Horaz
 burde i ingen Haandudgave anderledes fortolkes
 Lærlingen. Selv i Græskten har Erfarenhed ofte
 viist mig, hvor heldig og nyttig Veiledning Scholi-
 erne, naar der blandt deres Overflodighed gøres
 et Valg af det Gode, kunne forstaae Digternes
 unge Læser *).

*) Slutningen af Programmet omtaler og bedømmer
 de brugbareste Skole- Udgaver og Læsebøger, som
 nu findes.

III. Bidrag til Universitetets og Skolernes Historie.

I: Udtog af Procantsler C. Pontoppidans *) Indberetning til Kongen, dat 14 August 1760, om det som i sidstafvigte academiske Aar (1759:60) var gjort og forefaldet ved Kjøbenhavns Universitet **).

I det theologiske Facultet vare Forelæsninger holdte af 4 Docenter, Holm, Rosenstand Goiske, Wang og Mag. L. Schønning; i det juridiske Facultet af 2, nemlig: Obelitz og Koføed Anker (hvilken sidste dog formedelst Svagelighed og Arbeidet med Lovforbedringen var paa en vis Maade dispenseret fra offentligt Foredrag, saa at Obelitz dengang i Grunden var den eeneste juridiske Docent); i det medicinske af 3, Buchwald, Friis

*) Han var Procantsler ved Universitetet 1755-1764. Jøf. Nyerups Univ. Annal. S. 321 f.

***) Denne Indberetning, hvoraf dog her kun meddeles Udtog, er et i mange Henseender mærkværdigt Document, og bekræfter Prof. Nyerups Dom over Potoppidan (a. St. S. 322), at han var en virksom og for Videnskaberne udbredelse nidkær Mand.

(Kottbøll) og Kragenstein; i det philosophiske Facultet af 5 ordentlige Professorer, Ancherfen, J. C. Kall, Mollmann, P. Horrebom, C. Horrebom (for Prof. Ramus), og 3 overordentlige, Wadsfær, Hee og v. Aphelen. Desuden vare Forelæsningerne blevne holdte af 4 Decani Communitatis Regiæ, som nøde hver aarlig 50 Rd., nemlig Riisbrigh, Sivertsen, Seydlitz, Sahl, og af nogle andre Decani, som ei endnu nøde Salarium, nemlig Mag. Chr. Fuchs, Mag. S. Gudme, Faber, J. Boldike. De offentlige og private Forelæsningers Tal havde været i det theologiske Facultet 13, i det juridiske 6, i det medicinske 7, det philosophisk-philologiske 37, deri indberegnedede, som fra 1 Sept. 1759 vare begyndte og fortsatte af de 8 Decani legentes, tilsammen 63 Forelæsninger. De Discipliner, hvoroder offentlige Forelæsninger vare blevne holdte i de forskjellige Faculteter vare: Dogmatik, christelig Moral, den Augsborgske Confession, bibelsk Exegetik, Homiletik — Naturet og jus ad rem — Anatomie, Siordemoderkunst og Pharmacologie — Romerske og jødiske Antiquiteter, Exegetik over det gamle og nye Testam. samt over nogle latinske og græske Auctores, et cursus geographico-historicus, den danske Historie, Logik, Ontologie, Cosmologie, Psychologie og

naturlig Theologie, Geometrie, Astronomie, Physik, Chemie, Naturhistorie, Litterær-Historie, Eloquenz og det franske Sprog. (Man seer, hvor ufuldstændig Lektionenne vare, især i det theologiske, juridiske og medicinske Facultet). Af Decanerne paa Communitetet var offentligen læst over Mathematik, Philosophie, Kirkehistorie og de bibelske Bøgers Historie Collegia privatissima vare i alt holdte 8. Enhver Docent havde nævnet de flittigste og haabefuldeste blandt sine Tilhørere, hvilke Pontoppidan i sin Indberetning navnlig anfører. Over Mangel paa Flid hos Studiosi Medicinæ beklager sig Dr. Friis (Kottbøll). Af Philosopherne havde Krækenstein havt det største Antal Tilhørere, nemlig 60 paa et latinisk Collegium over Experimentalphysiken. Blandt Decanerne roses især Riisbrigh for hans „tydelige og eftertryffelige Gaver til at lære fra sig“, og det ønske yttres, at han kunde beholdes ved Universitetet.

Af de academiske Lærere vare udgivne 4 Forfatter-Arbejder (det vigtigste J. C. Kalls arabiske Grammatik) foruden Programmer og Disputationer. Antallet af de sidste (hvilke det efter Fundationen var paalagt enhver Professor at holde eengang

*) See disse Amaal. 1811. I S. 6.

om Aaret*)) havde dog kun været 4. Paa Collegierne havde været flittig disputeret; nemlig paa Regentsen vare blevne holdte 69 Disputationer, paa Valkendorfs Collegium 16, paa Borchs 13, paa Elersens 13, foruden 32 declamationes (Taler) paa Regentsen og 1 paa Elersens Collegium. Af de Studerendes Disputationer havde 45 været i Trykken udgivne. Om de sidste og de Studerende i Almindelighed yttres Procantsleren sig i sin Indberetning saaledes: „Derimod have Studenternes offentlige og tildeels trykte Disputatser været nogle flere end tilforn, siden jeg noiere haver urgeret Fundagens Efterlevelse. Om vore Studenter i Almindelighed kan og gives det sandfærdige Vidnesbyrd, at deres Lyst opmuntres og deres Smag forbedres, ligesom Examinations-Protocollerne bære Vidne om, at de allerfleeste opnaae saadanne metas studiorum; som Skoleforordningen og Universitetets Fundag udfræve, det er at sige, heel meget, saa at de tydske Studenter, som endnu i temmelig Mængde indfinde sig her, men skaares for de første Examina, gemeenligen ikke kunne sættes i Parallel med vore Danske og Norske, ligesom i deres Skoler ikke heller kræves slet saa meget eller saa mange Ting“.

*) See disse Annaal. forr. Hæfte S. 39 ff.

„Herhos erindres allerunderdanigst, at blandt
 „vore Studenteres Tal i Almindelighed findes paa
 „nærværende Tid en Deel meget gode, ja ret excel-
 „lente Subjecta, og naar det udfrævedes, kunde
 „man fremvise vel en Snees eller flere saadanne
 „Personer, som baade i Kirker og Skoler, ja ved
 „Univerſitetet selv, kunde agtes dygtige til de vigtig-
 „ste Embeder. Ligesom dette nu er ønskeligt og over-
 „eensstemmede med Deres Kongl. Majest. allernaad-
 „digste Djemærke; saa bør jeg tillige allerunderda-
 „nigst erindre noget, som staaer i nøieste Forbindel-
 „se dermed, nemlig hvis vore Studerendes Flid
 „ikke skal discoureres og henfalde igien, da maat-
 „te deres Haab om en vis og proportionerlig Be-
 „fordring endelig understøttes, og de meest duelige
 „frem for Resten gives nogen nærmere Udgaag til
 „Embederne, efter at der i en nøiere Prøvelse var
 „giort Forſkiel paa dem ved en tilforladelig Clas-
 „sification, ligesom ogsaa Kirke- og Skole-Embe-
 „dernes Indkomst kunde classificeres.“

„Just hertil er det, at Deres Kongl. Majest. al-
 „lerede for 4 Aars Tid siden haver hensigtet med
 „den under sal. Biskop Herslebs præfidio aller-
 „naadigst anordnede Commission *), som skulle

*) Om denne Commission og dens Gikne s. Nyerup
 Univerſ. Annal, S. 324 f.

„giøre allerunderdanigst Forslag paa Maaden og
 „Midlerne til Studeringers Fremgang. og Candi-
 „datorum noiere Provelse end ved den blotte Atte-
 „stats; saa at D. R. M. Selv og enhver faldende
 „Kirkepatron kunde være nogenledes forsikkert om,
 „han havde et rensset og udsøgt Tal af Candidatis
 „at vælge i, og kunde ikke lettelig tage Feil i Hen-
 „seende til deres Dygtighed og Ustraffelighed. Til
 „denne langvarige Commissions Slutning haver
 „jeg gjort alt, hvad mueligt var, de fleeste øvrige
 „Commissarier ligesaa; men som alt det Gode i en
 „ond Verden maa enten trykkes eller sniges igien-
 „nem, saa staaer og denne Sag endnu tilbage, og
 „behøvede en ny allernaadigst Erindring.“

I Forbindelse hermed foreslaaer Pontoppidan
 tillige, af Communitetets aarlige Overskud at be-
 stemme nogle smaa Præmier for de flittigste, lær-
 deste og dydigste Studerende, hvis Exempel kunde
 opmuntre de andre.

Inscr.berede efter offentlig Examen vare
 i bemeldte Aar 130 Danske, 48 Norske; uden al
 Examen 11 Holstenere, og efter privat Examen
 5 Danske Adelige, nemlig tre Grever og to Ba-
 roner, tilsammen 194. Examen philosophicum
 havde taget med Characteren Laudabil. 98, Haud
 Illaudab. 56, Illum 10, Mediocr. 5, tilsammen

269: theologisk Embedsexamen med Characteren Laudab. 27, Haud Illaudab. 39, Non Contemnend. 75 *), tilsammen 141; tre vare blevne rejcerede: juridisk Embedsexamen, offentlig, med Characteren Laudabilis 4, med Haud contemnend. 1, privat 22 **): i medicinsk Embeds-

*) Det store Antal af slette Characterer ved theologisk Embedsexamen maa forklares deraf, at det var dengang tilladt at gaae op til hvilken Character, man vilde, og da den bedste Character ikke gav nogen fortrinligere Udgang til Befordring end den sletteste, saa fandt de Fleestes Magelighed det beqvemtest at holde sig til den sidste.

*) Da nemlig den offentlige juridiske Embedsexamen første Gang blev indført ved Forordn. af 10 Februar 1736, blev ogsaa en privat juridisk Examen tilladt for dem, som ei havde studeret, hvilke, naar de erholdt gode testimonia, skulde frem for andre (der slet ingen Examen i Lovkyndigheden havde underkastet sig) befordres til de lavere Justitsbetjeninge. Disse privatim Examine-rede udgjorde da de danske Juristers Klasse. Først i Aaret 1769 blev ogsaa denne private Examen gjort offentlig, og da tillige den Quasi-Examen for Adelige affattet, som (ube-rørt i Fdn. af 10 Febr. 1736) ved Rescr. af 23 Oct. 1746 var bleven indført. Jvf. G. L. Badens Danke og Norske Lovkyndigheds Historie S. 80 f.

examen vare 4 fundne beqvemme til Promotion, naar de det skulde begiære; pharmaceutisk Examen var taget af 4, som havde fortient et godt Vidnesbyrd. Til Doctor i Medicinen var 1 promoveret (Professor Berger); i øvrigt vare ingen Gradus academici uddeelte, udenfor saavidt at 60 Candidater vare afslagte med Baccalaureatus. Som ingenia exstantiora nævnes 12 Studerende.

Indberetningen sluttes med en Fortegnelse paa de Disputatser og Declamationer, som i det academiske Aars Løb vare blevne holdte paa Regentsej og de øvrige Collegier. De fleeste afhandle theologiske Materier. Af historisk og beslægtet Indhold forekomme følgende:

Mart. Hammer de Scto. Andrea Slaglofensi redivivo.

Nic. Thorup de religione ethnica septentrionali, in specie de Deo Thor.

Joh. Finnæus de jure Norvegiæ ecclesiast. quod Vicensium s. priscum vulgo vocatur.

Magn. Olavius de jure convivali veterum Septentrionalium

Joh. Tislef de barba Imperatoris P. 1.

Joh. Grön de sinu dicto Vig in dioecesi Bergens. Nom. et Præf. Sogniæ P. 1.

Torst. Nicolai de com meatu veterum Islandorum præcipue navali hodie restituendo P. 2.

Mich. Treschow de interpretatione legali juris Danico-Norvegici.

Om Universitetets Deconomie og oeconomiske Forfatning indeholder Beretningen aldeles Intet.

2. Supplik fra Sognepræsten, samt Hospitals- og Skoleforstanderne i Nyekjøbing (paa Falsker) til Frederik den Tredie i Anledning af Mislighed i Bestyrelsen af Hospitalets og Skolens Midler *).

Stormægtigste Første, Allernaadigste Herre
och Konning.

Udi største Underdanighed, och aff uforbigenselig Nødvendighed, maa vi endnu, till Offuerfædighed, føre Eders Kongelige Mayestæts voris Scholes och Hospitals yderste Ruin och Odeleggelse till gemynte, efftersom vi icke haffuer faaet noget endelige Suar, med fuld tillid, at vi paa

*) Indholdet giver et Exempel paa, hvor vilkaarliggen Lehnsmændene ofte handlede med offentlige Stiftelsers Midler.

denne vorris underdanigste Supplication bekommer en naadig och endelig Resolution.

Nyefjæbings Scholes og Hospitals Ruin ehr förarsaget udj efftersølgende Maade: Att i dend steed Schollen indtill Annum 1646 haffde 3000 Rixdr. Capital *), och Hospitalet 8000 Rixdr. aff huis Rente des Betjendte udi Lehnsmandens wëlbaarne Sahl. Herr Palle Rosencranses **) tiid rigtig bleffue lønnede, Hospitalet-og dertil liggende Kircke holdet wed goed heffd, Rector och thundrede Collegæ sampt 38 fattige Lemmer rundelige underholdne: daa ehr udj wël. Lehnsmandens Sahl. Jost Frederich von Pappenheim ***) hans tiid

*) Menteliz de 3000 Rdr., som Dronning Sophie 1629 havde skienket til Skolen. Hofman VI. 159. Thi før den Tid havde Skolen ingen Capitaler.

**) Palle Rosenkrands til Krenkerup og Kiærstrup, Ridder af Elephanten, Befalingsmand over Nyefjæbings og Kalholms Lehne, samt Stiftbefalingsmand. Døde 1642. S. om ham Hoffmanns Efterretninger om Danste Adelsmænd 2de D. S. 100 ff. Rhodes Samlinger til Laalands og Falsters Historie 1ste Bind S. 44 og a. St.

***) Jost Friderich v. Pappenheim til Sæholt, Stiftsbefalingsmand og Lehnsmand paa Halstedkloster, en Søn af Borchart Pappenheim, der 1568

Gjeldsbreffeene, liudende paa 8000 Rdlr., bleffue forweylede (huilcket effter vorris Thytte icke burde aff Lehnsmanden værret tillatt, uden hand derpaa haffde haffd Kongelige Befahling och Thillaadellse; som hand icke haffde) med en Stehn Beckes Handscriffte paa 2500 Rdlr. och Jochim Beckes paa 5500 Rdlr. Mens efftersom Renter aff forskr. 5500 Rdl. udi rette Thiider icke bleff erlagt aff velb. Jochim Beck, Capitalen icke heller effter loslig opfigelse bleff betalt, bleff Forloffneren velb. Herr Christian Friis till Tiim, fordum Kigens Tøigmester, anmanet at betalle, som omsider effter wittløfftig Process og offuer 1000 Rdlr. anvendte Dombkostning, (som bleff optagen aff Sal. Stehn Beck) effter Kongl. Mays och Kigens Raads Domb haffuer gjort Hospitalet och Skolen Bdeleg udi noget langt borfliggende Goeds, udi Bosting Her ridt wed Wenslyssell udi Sydland; huorudoffuer Hospitalet och des elendige Lemmer, Scholen och dends Betjendte nu udi velb. Jost Frederich von Pappenheims, velb. Frederich Harnewikes, velb.

ieede Sæveholm i Holland, og var den første af den Familie, som kom herind fra Sydland, hvorhen den igien er gaaet ud. S. Rhodes Samlinger til Laalands og Falters Historie 1 B. S. 46. Lexicon over adelige Familier 2 B. 2 S. S. 66.

Offe Schades och velb. Christoffer Lindenouffs Tiider, haffue lid en ubodelige Schade, efftersom Goedset icke udi de allerbeste Tiider fand forrente Capitalen, meget mindre udi disse besuerlige Krigstiider.

De resterende 3000 Rdlr. ehre aff Hans forstel.; Naade, Høylofflig Ihukommelse Prinzen *) affordrede fraa velb. Frue Sahl. Lisebeth Lunge, Sahl. Her Palle Rosenkrantz, huilcke 3000 Rdlr. med deris Interesse Hospitalet haffuer mist siden Aar 1646, saa at vorris fattige Hospital och Schole nu udi Steden for Elluffve Tusende Rirdallers Capital icchon til goede niuder Rente aff fem bten Hundrede Rirdaller.

Denne stoere och ubodelige Skaade, Hospitalets sampt Scholens yderste Ruin maa wi effter voris Ged och Plicht endnu giffue Eders Kongl. Mayt. tilkjende i dend wisse och underdanigste Forhaadning, att Eders Mayt. som Landsens Fader, haffuer christelig Umbhue for at lade holde ved liige, som Hans Høylofflige Gorfædre saa vellmeent haffuer funderet, och denne worris nødwendige och wichtige Angiffuende till endelige Domb at befordre, efftersom Hans Mayts. deromb tid effter an-

*) Den udvalgte Prinds Christian, som residerede en Tidlang paa Nyekjøbing Slot og døde der 1647.

den udgiffnere naadigste Befahlinger icke udi ringeste Maader ere effterkommene. Wi imedlertid wente udi største Underdanighed et naadigt og mildt Suar, att det maate kjendis paa, for huis Schyld worris Schole och Hospital ere bleffne fra ruinerede. Gud Hans Kongl. Mayt., worris Naadigste Herre och Konge, Dronningen, Kongl. Høyheed, samt andre Kongl. Børn, och dett ganske Kongl. Huus, fraa ald Blöcke naadeligen bewahre.

Nykjøbing i Fallster, dend 1 Februarii 1661.

Eders Kongl. Mayts
underdanigste

Tiener

Jesæus Jesæi
Sognepræst udi
Nykjøbing.

Jørgen Lauridsen
Lund Borgm. ibidem.
Lauridt; Jensen
Hospitalforstander.

I Anledning af denne Forestilling tilstrev Frederik 3 Statsraadet (Consilium status) saaledes:

„Vor Synderlig Gunst tilforn, Voris naadigste Willie och Befalling er, at I indsluttede dend Statistiske heruerende Gesantis och Residentis til os offuergiffue Memorial, saauelsom och huis Sognepræsten i Vor Kjæbstedt Nykjøbing, med Forstav-

deren offuer Hospitalet der sammesteds, underdanigst i hoefsyede Supplication for Os lader andrage, i Voris Stats-Collegii Forsambling ordentlig proponerer, och os bemelte Collegii underdanigste betenckende, efter foregaaende flittige Deliberation derom, forstendige lader; dermed scheer vor Billie. Befallendis Eder Gud; schreffuit paa Vort Slott Kispnehaffu, dend 10 Februarii Ao. 1661."

Under Vortt Zignet
Friderich.

P. Keetz.

(Af det Danske Cancell. Archiv.)

Udgiveren er ikke kommen til Kundskab om, hvad Resultatet blev; men vist er det, at Dronning Sophies Capital endnu er i Behold, og endda noget forøget.
